

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOZICKÁ FAKULTA
KATEDRA ÁZIJSKÝCH ŠTÚDIÍ

Diplomová práca bakalárskeho štúdia čínskej filológie
**POROVNANIE KONCEPTU OSLOVENIA V SLOVENČINE A
ČÍNŠTINE**

Ways of address comparison in Slovak and Chinese language

Ján Tomčala

Vedúci práce: Mgr. David Uher, Phd.

Olomouc 2009

Čestne prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracoval samostatne a že som uviedol všetky použité pramene a literatúru.

Olomouc 20.6.2009

Ján Tomčala

.....

Anotácia

Cieľom diplomovej bakalárskej práce je porovnať koncept oslovovania osôb v dvoch skupinovo odlišných jazykoch ako sú slovenčina a čínština. Týmto porovnaním chcem poukázať na odlišné a zhodné prvky v štruktúre oboch jazykov. Porovnanie uskutočňujem na dvoch rovinách: jazykovej a spoločenskej. Väčšiu pozornosť sústredím na jazykové hľadisko, nakoľko väčšina rozdielov vyplýva z odlišnej kategorizácie oboch jazykov. V stručnosti sa venujem i osloveniu z hľadiska spoločenského a zdvorilostného, tieto dve témy by však určite stály za samostatné spracovanie.

Kľúčové slová: oslovenie, slovenčina, čínština, tykanie, vykanie, príbuzenstvo, zdvorilosť, meno, priezvisko, vek, mladý, starý

Poďakovanie chcem vyjadriť vedúcemu práce Mgr. Davidovi Uhrovi, PhD. za odborné rady pri písaní práce.

OBSAH

1. Úvod	6
2. Podstata a funkcie oslovenia	8
3. Oslovovanie zo spoločenského hľadiska	10
4. Jazyková situácia v slovenčine.....	12
4.1. Základný koncept pre oslovovanie.....	12
4.1.1. Oslovenie použitím osobného zámena	13
4.1.1.1. Tykanie, vykanie a onikanie – rozdiely v slovenčine a čínštine	14
4.1.2. Oslovovanie osoby použitím mena a priezviska	20
4.1.2.1 Konštrukcie „mladý + priezvisko“ a „starý + priezvisko“	21
4.1.3. Oslovovanie osoby podľa pozície v spoločnosti	22
4.1.4. Oslovovanie podľa pozície v rodine.....	25
4.1.4.1. Imitácia príbuzenského vzťahu pre oslovenie v čínštine	26
5. Vokatívny pád	28
6. Zdvorilostné spôsoby pre oslovovanie v slovenčine a čínštine - honorifikácie	34
7. Záver.....	37
8. Použitá literatúra	41

1. Úvod

Zvoliť vhodný spôsob, ktorým najlepšie vystihnúť a porovnať fenomén oslovenia v dvoch natoľko odlišných jazykoch, ako sú slovenčina a čínština, je pomerne náročnou úlohou. Po dôkladnom zvážení odlišnosti a zhôd oboch jazykov som dospel k záveru, že najvhodnejšie bude uskutočniť porovnanie prelínaním dvoch hľadísk: hľadiska spoločenského (etikety) a jazykového (lingvistiky).

Vo svojej práci sa určite nebudem zaoberať všetkými možnými spôsobmi oslovenia v slovenskom alebo čínskom jazyku. Mojm cieľom je poukázať na zhodné a odlišné systémy oslovenia v dvoch jazykoch, čo súvisí najmä s odlišnou jazykovou štruktúrou slovenčiny a čínštiny, a taktiež kultúrou, ktorá daný jazyk ovplyvňuje väčšou mierou, než sa na prvý pohľad môže zdať. Do akej miery je oslovenie v oboch jazykoch rovnaké alebo rozdielne nechám subjektívne posúdiť každému čitateľovi, ktorý sa o danú problematiku zaujíma. Nakoľko som v tejto oblasti osobne žiadny výskum nepodnikol, pri písaní práce som vychádzal prevažne z literárnych a internetových zdrojov, a taktiež z vedomostí získaných z pobytu v Číne.

Ako som už uviedol vyššie, v práci som sa pokúšal podať rozdielne spôsoby oslovenia prelínaním dvoch hľadísk. Uvedomujem si, že v niektorých častiach som sa venoval dôkladnejšie popisu oslovenia v jednom jazyku, inokedy som zasa detailnejšie rozpisoval o javoch v druhom jazyku. Toto nerovnomerné porovnanie je dôsledok odlišnej jazykovej typológie a nemalú úlohu zohráva samozrejme i vplyv kultúrnej diferenciacie. To značí, že absencia, a naopak výskyt niektorých jazykových prvkov v jednom jazyku a taktiež odlišnosť kultúrnej mentality národa majú za následok fakt, že porovnanie nemožno uskutočniť na každej rovine rovnomerne.

Primárnym cieľom mojej práce je zistiť, či môžu mať dva typologicky odlišné jazyky spoločné niektoré črty, či dokonca zhodný systém pre oslovenie osôb, ako a na akej rovine sa tieto rysy prejavujú. Pozornosť sústredím prevažne na verbálne oslovenie osôb, to znamená oslovenie osoby či už menom, prezývkou alebo hierarchickým postavením v spoločnosti. Sekundárnym cieľom je jazykové porovnanie, respektíve zhodnotiť zhodné a odlišné gramatické javy uplatňujúce sa pri oslovovaní.

Celú prácu som rozdelil na niekoľko samostatných kapitol, začínajúc funkciou oslovenia, v ktorej som čitateľovi vysvetlil, čo samotný termín oslovenie znamená, predstavil

som jeho základnú podstatu. V tejto časti sa snažím popísať komunikačnú funkciu oslovenia, predovšetkým jeho realizáciu, to jest ako a pomocou akých základných prostriedkov sa oslovenie v oboch jazykoch realizuje. V ďalšej kapitole som sa veľmi stručne zmieňujem o úlohe a význame oslovenia v spoločnosti, prepojenie jeho komunikačnej funkcie s funkciou spoločenskou, jeho základnom používaní medzi dospelými a deťmi.

V časti tykanie, vykanie a onikanie sa podrobnejšie rozpisujem o situácii v slovenčine než v čínštine, nakoľko súdím, že správne používanie osobného zámena v slovenčine je oveľa dôležitejšie než v čínštine. Snažím sa objektívne zistiť a posúdiť, do akej miery je použitie osobných zámen totožné alebo rozdielne, s čím súvisí i vyjadrenie zdvorilosti v oboch jazykoch.

Pomerne obsérne som popísal oslovenie v slovenčine použitím vokatívneho pádu, spôsob, ktorý v čínštine nejestvuje, čo vychádza predovšetkým z odlišnej typológie slovenčiny a čínštiny.

Na záver som taktiež pomerne stručne zaradil porovnanie oslovenia z hľadiska honorifikácie v slovenčine a čínštine. I keď som už túto štruktúru a jednotlivé metódy postupne popísal už v predošlých častiach, do tejto kapitoly som ešte raz zhrnul všetky spomenuté predchádzajúce informácie z dôvodu prehľadnosti a vytvorenia lepšieho prehľadu ako komplexného celku.

Systém oslovenia v oboch jazykoch som sa snažil porovnať objektívne, i keď si uvedomujem, že určite som sa nevyhol určitej dávke subjektivity, ktorú u mňa vyvolali predovšetkým skúsenosti z Číny a dôkladnejšie poznanie materinského jazyka než čínštiny.

2. Podstata a funkcie oslovenia

Podstata oslovenia spočíva v tom, že prijímateľovi prejavu adresujeme jeho vlastné pomenovanie a intonáciou naň apelujeme, aby na nás obrátil svoju pozornosť. Oslovenie je predovšetkým znakom prejavu, jeho začiatku, ide vlastne o gesto, ktorým sa naznačuje, že sa začína rozhovor či prehovor, respektíve o signál, pri ktorom sa má počúvajúci, prijímateľ pripraviť na príjem komunikovanej informácie. (Sabolová, 1985, s. 477) Signálom mal autor na mysli fakt, že nie každé oslovenie musí byť uskutočnené vlastným menom oslovovanej osoby. Existuje mnoho iných, či už verbálnych alebo neverbálnych spôsobov, ktorými možno upútať pozornosť danej osoby. V dôvernejšom rozhovore môžu funkciu oslovenia, nielen v slovenčine, ale i v čínštine preberať aj iné slovesné tvary než podstatné mená, ktoré však strácajú svoju pôvodnú sémantickú náplň a stávajú sa kontaktnými prvkami (pozri sa, počuj, vieš). Zavše sa s uvedenými, pôvodne slovesnými, tvarmi používa pre oslovenie i zámeno ty (Ty, pozri sa!). Niekedy sa vo funkcii oslovenia môžu uplatniť aj iné extra lingvistické prostriedky, napríklad pískanie, poklepanie po pleci a podobne.

Oslovenie je predovšetkým impulzom vo vzťahu k adresátovi a zároveň jeho identifikáciou. Komunikačná funkcia oslovenie sa realizuje ako základná komunikačná funkcia v samostatnom komunikačnom akte alebo sa ako sprievodná komunikačná funkcia stáva súčasťou komunikačného aktu, ktorého jadro tvorí realizácia inej základnej komunikačnej funkcie. V oslovení sa zároveň realizuje vzťah autora k adresátovi, a to na osi oficiálnosť – neoficiálnosť (intímnosť), nadradenosť – podradenosť a pozitívny – negatívny vzťah. Navyše, ako poznamenáva Sabolová, „oslovenie patrí k špecifickým výrazovým črtám jednotlivých jazykov“ (Sabolová, 1985, s.478), teda v oslovení sa odráža sociálna, psychologická, geografická i etnická identita jazykového spoločenstva, no rovnako identita individuálnych, niekedy kolektívnych účastníkov komunikačnej udalosti.

Takto chápaná komunikačná funkcia oslovenia sa realizuje viacerými prostriedkami rozličnej povahy, ktoré sa najčastejšie uplatňujú komplexne. Predovšetkým je to jazykový identifikačný znak adresáta, ktorým je najčastejšie osoba, no môže to byť aj zvierka alebo vec. Jazykovým identifikačným znakom je proprium, apelatívum alebo deiktikum v tvare zhodnom s nominatívom singuláru alebo plurálu. Signálom oslovenia sú ďalej singulárne vokatívne relačné morfémy, teda klasický vokatív, ako ho poznáme v češtine, poľštine, východoslovenských a záhorských nárečiach. Oslovenie sa ďalej môže vyjadriť derivačne, derivačnými morfémy (tak je to napr. v maďarčine, nemčine, angličtine, ale aj

v slovenčine), komplexnou intonáciou (spojením pauzy, melódie, dôrazu, hlasového registra) a napokon slovoslednou výpovednou pozíciou, ktorá môže byť iniciačná, mediálna alebo finálna. Všetky tieto prostriedky nazývame oslovovacie exponenty.

V každom prípade, slová v oslovení určite nestrácajú celkom svoju významovú náplň. Prejavuje sa v nich vzťah hovoriaceho a počúvajúceho, atmosféra rozhovoru či prehovoru, situácia, prostredie, „vzdialenosť“ medzi expedientom a percipientom, štylistické zaradenie prejavu, odstup, chlad, oficiálnosť, pátos, blízke priateľstvo, dôvernosť, familiárnosť, intimita, stupeň vzájomného poznania hovoriaceho a počúvajúceho (napríklad aj skutočnosť či si vykajú alebo tykajú), vtíp, vážnosť chvíle a obsahu nasledujúcej výpovede, svetonázor atď. To všetko spôsobuje, že oslovenie patrí k špecifickým výrazovým črtám jednotlivých jazykov a že ho treba v cudzom jazykovom prostredí poznávať a používať v rámci príslušných jazykových reálií.

Výber oslovenia do značnej miery závisí aj od konkrétneho prostredia, v ktorom rozhovor prebieha (na trhu, v reštaurácii, na stanici, v predajni, na kúpalisku, v divadle, vo vlaku, v zamestnaní atď.) Niekedy sa pri oslovení u expedienta prejavuje aj zmysel pre vtíp či jazykovú hru. Napríklad keď sa k nám v reštaurácii, v ktorej sme častým hosťom, čašník prihovorie „*Tak čo, pán šéf, čo si dnes dáme?*“, v jeho oslovení a celom vyjadrení je aj trochu hravej úslužnosti, aj náznak dôvernosti, „famiárnosti“, aj zmyslu pre úsmevnosť situácie. Tento štýl oslovenia možno použiť prevažne u nás, v Číne je takáto situácia pomerne neobvyklá. Avšak v súčasnosti má i mnoho Číňanov zmysel pre humor, a určite by sme sa mohli stretnúť s podobným oslovením i tam. Musím však podotknúť, že tento štýl oslovenia odzrkadľuje prevažne kultúru myslenia ľudí, je to určitý úzus každého národa, určite nejde o jazykový zvrät typický pre konkrétny národ.

3. Oslovovanie zo spoločenského hľadiska

Základným problémom pre komunikáciu s človekom je správne pozdravenie osoby. U ľudí zo západného sveta, rozumej všetci mimo Áziu, oslovenie štruktúrou „meno a priezvisko“ je základom pre oslovenie, neprikladáme tomu príliš veľký význam, deti dokonca môžu dať rodičom prezývku. V Číne je situácia o niečo zložitejšia, oslovenie predstavuje obzvlášť zložitý systém, používajú priezvisko, meno, znak, symbol (značku), meno pre klan a podobne, ktoré naznačujú očakávania rodičov voči dcéram/synom, alebo dokonca svoje vlastné ideály (ambície), záujmy, odzrkadľuje postavenie jednotlivcov v spoločnosti a najmä predstavuje neoddeliteľnú súčasť čínskej kultúry.

Pri oslovovaní majú Číňania dokonca i v súčasnosti na pamäti jeden dôležitý faktor - zdvorilosť. I keď v minulosti sa úctivé a zdvorilé oslovovanie osôb považovalo za oveľa významnejší a dôležitejší proces ako dnes, i v súčasnosti, keď sa v Číne vo veľkej miere preberajú trendy zo západnej kultúry, kladú Číňania na oslovovanie (prevažne zdvorilé oslovenie starších) väčší dôraz ako my. Ako som už spomenul vyššie, v nedávnej minulosti bol systém oslovovania osôb v Číne oveľa zložitejší ako dnes. Tento systém však súvisel predovšetkým s kultúrou a myslením Číňanov, ich postavením v rodine a spoločnosti, než by poukazoval na jazykové zložitosti čínštiny.

Fakt, že začiatkom každého rozhovoru v každom jazyku je oslovenie, nie je ničím prekvapujúcim. I keď sa niektorí mylne domnievajú, že otázka oslovovania je veľmi jednoduchý fenomén, v skutočnosti ide o podstatne zložitejší akt, než sa na javí prvý pohľad. Oslovenie osoby nám môže prezradiť pomerne veľa informácií nielen o expedientovi, ale i o prijímateľovi výpovede. Spôsobom, akým niekoho oslovíme, vyjadrujeme svoj vzťah k oslovovanej osobe, to znamená stupeň príbuzenstva, priateľstva, úcty, rešpektu. Oslovením však môžeme pomerne jednoducho vyjadriť aj opak, teda ľahostajnosť a nezáujem.

Určite sa všetci zhodneme na všeobecnom tvrdení, že najdôležitejšie kritérium pre oslovenie je vek, či už oslovovaného alebo oslovujúceho. V našich končinách je otázka veku z hľadiska spoločenského bontónu pomerne citlivou záležitosťou. V každom prípade je vek jedným z prvých a zároveň najdôležitejších ukazovateľov, ako osloviť osobu, o ktorej nemáme žiadne bližšie informácie.

Najmenší problém obvykle predstavuje oslovovanie medzi deťmi. Deti si vždy tykajú a oslovujú sa menom, ktoré často máva v slovenčine i formu zdrobneniny, napríklad **Jurko**, **Miško**, **Zuzka**. Touto špecifickou jazykovou formou, ktorú by sme v čínštine hľadali

nadarmo, môže dospelý vyjadriť buď nízky vek oslovovanej osoby, prípadne špecifický vzťah k oslovovanému, obvykle ide o vyjadrenie citového vzťahu medzi oslovujúcim a osloveným. Bežnou praxou medzi deťmi, či už na Slovensku alebo v Číne, je oslovovanie prezývkami, ktoré vyjadrujú určitý vzťah medzi nimi, prípadne určitú formu hierarchie v detskom svete.

Otázka oslovovania však býva oveľa zložitejšia medzi dospelými. Často je otázkou taktu, jemnocitu zvoliť správny spôsob oslovenia. Problém s oslovovaním dospelých osôb nás začína trápiť obvykle vo veku dospelosti. V detskom veku si s tým hlavu obvykle moc nelámeme a nejaká chybička v oslovení dospelého sa nám určite prepáči. Ako všetky prejavy komunikácie a chovania v spoločnosti, i oslovenie vyjadruje náš vzťah k oslovovanému. Jeden a ten istý človek môže byť od rôznych ľudí alebo od rovnakých ľudí, ale v rôznych situáciách oslovovaný „*Janči*“, „*pán Králik*“, „*pán profesor*“, „*ty kokos*“....

Predovšetkým je otázkou taktu, citu, zvyku, tradície, úcty a všetkých možných okolností použiť príslušné oslovenie pre konkrétnu osobu. V oslovovaní sa taktiež jednoznačne líšia zvyklosti jednotlivých národov, ktoré môžu vzhľadom na prostredie a kultúru národa nabúrat zaužívanú koncepciu oslovenia. Všeobecne platnou zásadou je, že oslovenie nemôžeme nahradiť výrazmi ako „*pozrite*“, „*počujte*“, „*hej vy*“ a podobne.

4. Jazyková situácia v slovenčine

Slovanské jazyky sú flektívne. Flektívny základ zdedila i slovenčina, ktorá si zachovala charakteristiku ohýbania starého slovanského jazyka. To znamená, že plnovýznamové slová majú rod, pád, číslo, kategórie dôležité pre morfológickú zmenu, slovesá majú zmenu osoby, času a spôsobu. Flektívnosť jazyka sa prejavuje rozdielmi v sústave tvarov, najmä odlišným skloňovaním substantív, adjektív, čísloviek, zámen, ale aj rovnakým počtom pádov, nulovými pádovými príponami atď. Z flektívnych čít sa mnohé v slovenčine oslabili znížením počtu alebo zánikom jednotlivých členov, napríklad zánikom tvaru (a tým aj pádu) vokatívu a podobne. Oproti pôvodnému stavu zosilnel aglutinačný typ. Čo sa týka písma, slovenčina používa latinské znaky, avšak používa i niektoré symboly¹ špecifické pre výslovnosť v slovenčine.

Oslovenia v slovenčine obvykle stoja mimo vety, či ešte majú formu vokatívu, alebo iba formu nominatívu, či stoja na začiatku, na konci (kontaktové oslovenia), alebo vo vnútri (kvalifikujúce oslovenia). Sú to samostatné jednočlenné vety, preto sa musia od vety oddeliť aspoň čiarkou:

„Neboj sa, Jožko, už sme skoro doma“.

„Chcel by som vám, priatelia, povedať svoje skúsenosti.“

Oslovenia oddeľujeme čiarkou aj od zámena druhej osoby „ty, vy“, hoci sa vo zvukovej realizácii, respektíve v hovorenej reči nerobí (vždy) pauza medzi zámenom a oslovením. S osloveniami súvisia citové vsuvky, ktoré vznikli posunom oslovení do inej ako druhej osoby (do tretej alebo do prvej): *„Od mala, chúd'a, sa trápi“* (ORAVEC, J. – BAJZÍKOVÁ, E., 1982, s. 209)

4.1. Základný koncept pre oslovovanie

Oslovovanie odkazuje na vzťahy medzi ľuďmi, identitu, prácu, vek a iné faktory dôležité pre oslovenie. Cieľom každého oslovenia je pritiahnúť pozornosť oslovovaného a pripraviť ho na príjem informácií. Každý jazyk má vypracovaný určitý systém pre oslovovanie. Tento systém je pre konverzáciu v danom jazyku najdôležitejší, najpoužívanejší, a taktiež možno povedať, že v praxi je to jedna z najfamiliárnejších oblastí používania jazyka. Pri porovnaní systému oslovovania v dvoch jazykoch môžeme postupne odhaliť podobné a

¹ diakritické znamienka

odlišné kritéria. Týmto spôsobom môžeme nielen detailne pochopiť okolnosti v konkrétnom jazyku, ale navyše nám takéto porovnanie pomôže lepšie pochopiť materinský jazyk a fenomén vlastnej kultúry.

Podľa zistených poznatkov, najčastejšie spôsoby oslovovania v oboch jazykoch môžeme rozdeliť do 4. nasledovných skupín:

1. použiť pre oslovenie osobné zámeno
2. oslovovanie menom a priezviskom
3. oslovovať na základe postavenia v spoločnosti
4. oslovovanie podľa hierarchie v rodine

Na prvý pohľad sú tieto štyri základné spôsoby oslovovania v slovenčine a čínštine takmer identické, pri bližšom skúmaní však zistíme zhody a odlišností v oboch jazykoch.

4.1.1. Oslovenie použitím osobného zámena

Čínština, rovnako ako slovenčina, obvykle používa pre oslovenie druhej osoby jednotného čísla zámeno „ty“, ktoré naznačuje, že vzťah medzi osobami je bližší, alebo vekový rozdiel osôb nie je veľký. Je to typický spôsob oslovenia mladších staršími. Pre komunikáciu s deťmi sa taktiež obvykle používa zámeno „ty“. Laicky povedané, tento spôsob oslovenia sa často používa medzi priateľmi, v rodine a pri pomerne dôverných vzťahoch. Pre neznáme osoby však používame v slovenčine pre oslovenie zámeno druhej osoby množného čísla „vy“, formu, ktorá tvorí základ i pri zdvorilostnom oslovení. Z tohto vyplýva, že význam týchto dvoch slov je takmer identický s čínštinou, ak sa však ešte raz detailne pozrieme na obe z nich, zistíme u nich určité rozdiely.

Po tom, ako sa Číňan s iným človekom čo len trošku spozná, začne automaticky používať pre oslovenie človeka „ty“. Ani dvaja vekovo približne starí Číňania nepoužijú slovo „vy“ pri vzájomnom oslovení, ak to nie je irónia, vtip, alebo iný význam. Podľa zdvorilostného bontónu u nás je tento jav skôr zriedkavý, pokiaľ osoba staršia alebo na vyššej pozícii nenavrhne tykanie, vzťah osôb v danom jazyku vyjadruje stav, ktorý nemožno považovať za dôvernejší.

V slovenčine je však ešte jeden oveľa dôležitejší faktor, ktorý súvisí so štruktúrou a typológiou jazyka. Ako som už uviedol vyššie, slovenčina sa radí medzi flektívne jazyky. Jej

zmena lexikálnych slov je obzvlášť bohatá, obzvlášť je to zmena slovíes. Slovesá môžu mať pri odlišných osobných zámenách zmenu formy, a tiež môžu stáť samostatne. To znamená, že po zmene pozície sloveso už často nepotrebuje osobné zámeno pre vyjadrenie jeho identity, jeho tvar už samostatne naznačuje zmenu pomenovania, a preto sa môže osobné zámeno vypustiť. Za týchto okolností je preto v slovenčine oproti čínštine skôr zriedkavosťou počuť slová „ty“ a „vy“. Pre jasné vyjadrenie stačí na rozdiel od čínštiny zmena tvaru slovesa, ako napríklad „**Čo robíš?**“ sa v slovenčine nehovorí ako „**Čo ty robíš?**“ V čínštine však podmet vynechať nemožno. Otázka tykania a vykania je z môjho pohľadu v oslovení v slovenčine snád jednou z najdôležitejších, a preto som sa ňou rozhodol zaoberať dôkladnejšie.

4.1.1.1. Tykanie, vykanie a onikanie – rozdiely v slovenčine a čínštine

Hlavnou deliacou čiarou v oslovovaní je tykanie a vykanie. Tykanie možno pokladať za základný a štylisticky neutrálny spôsob kontaktovania v hovorovom štýle. Tykaním sa naznačuje veľmi blízky vzťah k osloveným osobám, vykaním obvykle úcta alebo vzťah vzdialenejší. Pravda, tieto vzťahy sa môžu a musia prelínať, lebo blízky vzťah nesmie vylučovať úctu, a naopak, úcta nie je prekážkou pre srdečný vzťah. Preto ani používanie tykania a vykania nie je jednoznačné, ale má niektoré nuansy.

Medzi rodinnými príslušníkmi je tykanie bežné. Kedysi síce deti rodičom vykali, ale dnes sa už s takým prípadom stretávame pomerne zriedka. Dôvodom je pravdepodobne iné hospodárske a právne postavenie dnešnej rodiny, ako aj odlišná výchova detí. Kedysi bolo bežnosťou i vzájomné vykanie manželov, obzvlášť vo vysokých aristokratických kruhoch. Tieto kruhy si niekedy vykanie prispôbili na onikanie, na akúsi strednú cestu medzi vykaním a tykaním. Dnes si ľudia v rodine tykajú. Tykanie sa zväčša z úzkej rodiny rozširuje aj na príbuzných, na tety, strýkov, sesternice a bratancov. Je celkom prirodzené a vonkoncom nie proti pravidlám, ak deti tykajú všetkým príbuzným, ktorým tykajú ich rodičia. Celkom bežné však už nebýva tykanie neviest a zaťov svokrom a svokrám a tykanie švagrov a švagrín. Tykajú si navzájom deti, žiaci, študenti, generačne zhodní, blízky príbuzný a rodinný príslušníci, dobre známi spolupracovníci. V slovenčine sa tyká deťom a žiakom približne do štrnásť rokov, tyká sa zvieratám a v metafore i veciam.

Tykanie na rozdiel od vykania implikuje náznak dôverného vzťahu k adresátovi. Spoločensky významným aktom je, keď si potykajú ľudia, ktorí si predtým vykali. Tykanie možno pokladať za historický a prastarý spôsob kontaktovania v slovenčine. V ľudovej

slovesnosti sa uplatňuje dôsledne tykanie: tyká sa rozprávkovým bytostiam, biblickým osobám (bohu, čertovi), personifikovaným bytostiam (vetru, slnku, zvieratám), tyká sa v bájkach i v ľudových piesňach. V súčasnosti sa tyká i neprítomným a abstraktným zovšeobecneným alebo vzdialeným osobám, napríklad autorom, mŕtvym (v nápisochoch na pomníkoch, v nekrológoch, v pohrebných rečiach), hráčom. (Tvrdoň, 1975, s. 285) Tyká sa v diskriminačných replikách, pri pokrikovaní, v nadávkach, vo zvadách, napríklad okrikovanie rozhodcu, šoféra. Z posesívnych foriem sa používa napríklad:

„Ja tvojho anciáša!“,

ktoré môžeme voľne preložiť do čínštiny ako 他妈的 (*Tā mā de*). V slovenčine prakticky neexistujú spojenia typu „**vy hlupák, vy darebák, vy somár**“, existujú iba v spojení s ty. Na rozdiel od slovenčiny sa nadávky v čínštine obvykle realizujú samostatne, to jest bez pripojenia akéhokoľvek osobného zámena. Takže v čínštine možno počuť iba oslovenie ako 笨蛋 (*bèndàn*) , 坏种 (*huàizhǒng*) hlupák, darebák, určite nie „ty hlupák“. Možno zhodnotiť, že kontaktovanie pomocou T - konštrukcie je typickým prostriedkom familiárnych, dôverných a expresívnych prejavov.

V modernej slovenčine (podobne ako v čínštine) silnie tendencia rozširovať tykanie na úkor vykania. Najmladšia súčasná generácia (približne do 5 rokov) zvykne tykať nielen rodičom a generačne starším príbuzným, ale aj susedom, ďalším známym, ba aj takým osobám ako sú vychovávateľky, „ujovia a tety“ vo verejných inštitúciách. Príslušné sloveso v T - konštrukciách je vždy v 2. osobe singuláru a v potenciálnej rodovej kongruencii. Osobitne sa T - konštrukcie funkčne využívajú aj v gnómických, neadresných výpovediach typu **„lopotíš sa, lopotíš, a čo nakoniec z toho máš“**

v zmysle gnómického „*človek sa len trápí..., len sa trápime*“. Za osobitnú T - konštrukciu treba pokladať aj takú, v ktorej zámeno ty supluje zámeno prvej osoby – ja. Býva to vtedy, keď sa osoba hovoriaceho stavia do kontrastu s inou, najčastejšie s 3. osobou singuláru alebo plurálu, zriedkavejšie aj s 2. osobou plurálu, napríklad:

„Ona si robí čo chce, a ty sa na to len dívaš. Oni si veselo žijú na veľkej nohe, a ty sa musíš lopotiť.“ (Mistrík, 1985, s. 485)

Popri tykaní existuje paralelne vykание, ktoré je dominantným v písomných, odborných, oficiálnych a vecných textoch. V písomných i ústnych prejavoch sa striedajú

prvky štýlov verejného styku s prvkami štýlov súkromného styku. Spisovná V- konštrukcia sa dnes používa v oficiálnom písomnom i ústnom styku medzi potenciálne cudzími dospelými osobami. Že 2. osoba plurálu pomenúva jedinú osobu, sa zvyrazňuje i tým, že v úradných listoch adresovaných hoci celému kolektívu (t.j. zovšeobecnenej osobe) sa píše v slovách Vy, Váš veľké začiatkové písmeno.

Zaujímavé je uplatňovanie recipročného systému vykanie/tykanie v súčasnej slovenčine. Tento systém sa uplatňuje so zreteľom na vek, na spoločenské i zamestnanecko-právne zaradenie. Nepríznakové je, keď dospelí tykajú deťom, avšak rozdielny je vekový interval medzi pojmom dieťa a dospelý na vidieku a v meste. Na vidieku je tento interval menší, často aj pod 10 rokov, zatiaľ však v meste sa vekové rozdiely viacej stierajú, v dôsledku čoho sa systém V/T oproti systému V/V uplatňuje pri podstatne väčšom intervale. Kým však na vidieku systém V/T platí dôsledne tak, že starší tyká mladšiemu aj po tom, keď sú už obaja dospelí, v meste sa systém vykanie/tykanie mení na samotné vykanie len čo mladší stane dospelým. V školách pedagógovia tykajú žiakom v základnej škole, ale na stredných a vyšších školách by mal platiť systém vykania. Namiesto vykania sa tykanie zvykne často uplatňovať v prípadoch prechodu z intelektuálneho rozhovoru do emfatického v hneve, zlosti a nepríčetnosti:

„ty somár, ty hlupák“.

Onikanie je v slovenčine taktiež jednou zo špecifických foriem používaných pre oslovenie pomocou zámen prevažne v minulosti. V súčasnosti sú konštrukcie s onikaním zriedkavé a vyskytujú sa už len v kontaktoch s najstaršou generáciou na konzervovanom vidieku. Na miestach, kde existujú všetky tri konštrukcie popri sebe, najvyšší honorifikačný stupeň predstavujú práve konštrukcie s onikaním. Keď sa o ľuďoch, ktorým sa oniká, hovorí v tretej osobe, môžu sa slovesá vyskytnúť v pluráli i singulári (Starká boli – sú – chorá. Starká bola chorá), z ktorých prvá podoba je úctivejšia. Adjektívum je vždy v singulári, analogicky ako pri vykaní (Vy ste už zdravý?). O veľkej rozšírenosti O – konštrukcií najvyššej úcty svedčia texty kritických realistov: Jaj, slečna, keby aj oni tam boli, ale keď oni nechcú chodiť k nám (Timrava); A ten pán profesor, vždy iba dievčencom uveria (Šoltésová); Kdeže, kdeže sa ustávajú, susedka? (Kukučín). V ľudovej reči sa niekedy z úcty oniká aj bohu: Všetko nám pánbožko na úžitok stvorili. (Mistrík, 1985, s. 485)

V každom prípade, v súčasnosti sa onikanie používa namiesto vykania s istým humorom a s trochou recesie:

„Kdeže sa, dedko, tak ponáhľajú?“

S tou istou funkciou sa namiesto 3. osoby plurálu využíva aj 1. osoba plurálu: „Kdeže sa, dedko, tak ponáhľame?“ Konštrukcie s 1. osobou plurálu sú časté ako recesné a pritom dôverné v dialógu s deťmi:

„Fíha, ako sme sa len zašpinili, keďže sme nedávali pozor.“

V čínštine s trochou nadhľadu možno považovať za formu onikania oslovenie 他人 (tā rén). Záleží prevažne na každom jednotlivcovi, ktorý bude tieto konštrukcie prekladať do slovenčiny. Forma výberu onikania závisí predovšetkým na kontexte a na celej atmosfére prehovoru.

Tykanie predstavuje najmenší problém medzi mládežou. V školách, v športových alebo iných organizáciách je tykanie samozrejme aj medzi chlapcami a dievčatami, naopak, dnes by už pôsobilo smiešne, keby študent svoju kolegyňu oficiálne poprosil o tykanie. Ak sa však chlapec zoznami s dievčaťom mimo okruhu týchto spoločných prostredí, bude mu vykať a o tykanie ho požiada. Pravdepodobne to bude veľmi skoro, lebo tykanie je teraz omnoho rozšírenejšie aj medzi dospelými ako v minulosti.

Zložitejšia je situácia s tykaním v zamestnaní. Tykanie na pracovisku nie je a nemalo by byť ľahkovážne prijatou samozrejmosťou. Vedúcim pracovníkom sťažuje udržiavať si patričný odstup, autoritu, možnosť primerane vyjadriť nespokojnosť, kritiku spolupracovníkom. V služobnom styku nám tykanie môže uľahčiť a zrýchliť styk, na druhej strane môže byť zaväzujúce a zvädzat' k dôvernostiam. Ani vzťahom medzi rovnako postavenými spolupracovníkmi tykanie vždy nesvedčí. Je to väčšinou otázka veku, pri veľkých vekových rozdieloch nie je vhodné, aby podstatne mladší tykali podstatne starším, prípadne mladí muži starším ženám. Je treba vždy zvážiť okolnosti, pretože pre niekoho môže byť tykanie so svojim nadriadeným prejavom uznaním za prácu, zatiaľ čo u menej charakterných ľudí môže byť chápané ako možnosť k získaniu rozličných výhod. Niekedy sa potom môže vedúcemu pracovníkovi dariť horšie udržať si odstup, autoritu a zachovať si možnosť kritiky. (Smejkal, 1990, s.)

Zásadne môžeme povedať, že tykanie na pracovisku je celkom obvyklé medzi ľuďmi rovnakého veku a postavenia, najmä ak spolupracujú už dlhší čas. Ak si kolega s kolegyňou ešte netyká a ak by si tykaním želal vyjadriť kamarátske sympatie, môže ju o tykanie poprosiť. Predtým však musí uvážiť, či si on tyká s niektorými kolegyňami, a naopak, či si aj

kolegyňa tyká s inými spolupracovníkmi. Ak je predstavenou žena, môže – výnimočne v tomto prípade – svojim najbližším spolupracovníkom ponúknuť tykanie ona. Nadriadenu ženu muži o tykanie prosiť nemôžu. Žena vo funkcii šéfa by mala zvlášť opatrne uvážiť, komu tykanie umožní. Žena si totiž udržuje autoritu medzi podriadenými mužmi ťažšie ako muž. Tykanie by mohlo byť prvým krôčikom k jej narušeniu. Tykanie mladučkým spolupracovníkom by nemalo byť bežné. Mladí ľudia sú citliví, keď sa ich osoba podceňuje. Ak im hocikto tyká, okrem predstaveného, majú nepríjemný pocit vlastnej bezvýznamnosti. Vykať by im teda mali všetci, čo nie sú podstatne starší ako oni. Ak sme si s niekým začali tykať a vyjadrili tak priateľské vzťahy k nemu, je prakticky vylúčené vrátiť sa k vykaniu. Môže sa však stať, že osoba, s ktorou sme si tykali v mladosti, dosiahla veľmi významné, úctyhodné postavenie. Odvtedy sme sa však s ňou nestretli. Máme jej pri opätovnom styku naďalej tykať? Rozhodnutie nezávisí od nás, ale od spomínanej osoby. Preto pri takomto stretnutí formulujeme svoje prvé vety tak, aby sme s tykaním alebo vykáním nemuseli začať my. Ak sme my tou významnou osobou, rozhodne zostaneme pri tykaní, aby sme nepôsobili povýšeneckým dojmom.

Prechod od vykania k tykaniu má rôzne formy. Vyššie som spomenul, že podľa spoločenských pravidiel by tykanie mala navrhnúť spoločensky významnejšia osoba, ale na druhej strane môže mladšia osoba požiadať staršiu, aby mu tykala, bez toho, že on bude uplatňovať rovnaké nároky. Problémy spôsobuje tiež tykanie medzi mužom a ženou. I keď sa často stretávajú, nie je vždy najvhodnejšie, aby prevzala iniciatívu žena a navrhla tykanie. V takomto prípade je možné, aby muž požiadal ženu o dovoľenie, či jej môže tykať. Ak nás požiada niekto o tykanie, vždy máme možnosť tento návrh odmietnuť. Potykanie si obvykle sprevádza stisk ruky, často krát prípitok a niekedy i pobožkanie. Tu opäť záleží na spoločensky významnejšej osobe, akú formu uprednostní. Medzi členmi niektorých organizácií alebo ľuďmi, ktorých zblížuje rovnaká záľuba, býva tiež zavedené tykanie. Vo všetkých prípadoch ale nie je najvhodnejšie. I o tykaní platí, že spoločensky významnejšia osoba určuje charakter vzájomného vzťahu. (Smejkal, 1990, s.90)

V čínštine je podobne ako u nás tykanie a vykание jednou z najfrekvencovanejších foriem oslovenia. Kritéria pre rozlíšenie správneho použitia sú takmer totožné so slovenčinou, rozdiel je najmä z hľadiska formy. Oslovenie ty 你 (ní) sa používa pre druhú osobu jednotného čísla, osobu, ktorá je mladšieho veku, nižšie spoločensky postavená. Spoločenské postavenie osoby je diskutabilné, nakoľko oslovenie týmto slovom závisí, rovnako ako v slovenčine, predovšetkým od stupňa známosti medzi adresátom a prijímateľom oslovenia.

Oslovenie „ty“ sa v čínštine na rozdiel od slovenčiny používa jak pre jednotné, tak i pre množné číslo. Tento rozdiel vyplýva z odlišnej štruktúry čínštiny od slovenčiny, v ktorej sa pre vyjadrenie množného čísla pridáva znak 们 (men). V slovenčine sa pre množné číslo používa slovko „vy“, ktoré v jednotnom čísle predstavuje vyjadrenie úcty jednotlivcovi. Pre vyjadrenie úcty v čínštine sa obvykle používa 您 (nín), to znamená osoby vyššieho veku, na vyššej pozícii, teda všetci, ktorí požívajú v spoločnosti určitú vážnosť. Ako som však už spomenul vyššie, Číňan pre nadviazanie rozhovoru obvykle používa tykanie, ktorým vyjadruje istý druh vrelosti a familiárnosti k adresátovi. Určite stojí za zmienku porovnanie prechodu tykanie - vykanie v čínštine a slovenčine. Uvedené spôsoby v slovenčine som popísal vyššie, v čínštine by sme takéto spoločenské pravidlá hľadali nadarmo. Číňania sa spoločenským správaním v našom chápaní zmyslu slova príliš nezaoberajú.

Úctivé oslovenie vyjadrené pomocou zámen a slovesných tvarov sa niekedy modifikuje tým, že sa popri alebo namiesto zámena použije oslovenie, ktorým sa rektifikuje sémantika kontaktu vyjadrená zámenom alebo tvarom slovesa. Konštrukcia typu

„Povedala som Vám, teda“

znie zdvorilejšie ako tá istá konštrukcia bez oslovenia. Oproti tomu oficiálnejšie znie konštrukcia

„Legitimujte sa, občan“

než tá istá konštrukcia bez oslovenia. V dôverných replikách znie intímnejšie a srdečnejšie konštrukcia, v ktorej sa použije rodné meno, než konštrukcia s priezviskom. V modernej slovenčine sa pri vykaní uplatňujú aj oslovenia typu „pani Anička“, ktoré zjemňujú konštrukciu s vykaním.

Podľa Mistríka sú osobné a privlastňovacie zámená okrem plnenia svojich základných deiktických funkcií v rozličných konštrukciách nositeľmi mnohých sekundárnych významov, ktorými sa vyjadrujú sociálne vzťahy ľudí v procese komunikácie. (Mistrík, 1985, s. 485)

4.1.2. Oslovovanie osoby použitím mena a priezviska

V slovenčine sa pre oslovenie osoby často používa meno a priezvisko. Tento spôsob je s čínštinou identický, rozdiel je však v konkrétnom spôsobe použitia. Najprv venujme pozornosť tomu, ktorý fenomén v čínštine pri oslovovaní menom a priezviskom chýba, a čo sa v slovenčine naopak dost často objavuje.

Štruktúra oslovenia menom a priezviskom sa v slovenčine od čínštiny líši. To znamená, že priezvisko sa obyčajne kladie za meno, predovšetkým preto, že pôvod nášho priezviska je odlišný. Po uzavretí manželstva preberá manželka manželovo meno s príponou -ová (naznačuje podriadený vzťah), ktorý označuje priezvisko jej rodiny (avšak prípady tohto druhu sa vyskytli i v čínštine, napríklad za manželovo priezvisko pridáme slovo 夫人 (fūren) ako napríklad 宋庆龄 (Sò ng Qìnglíng) bola známa ako **madam 孙** (Sūn), 宋美龄 (Sò ng Měilíng) bola prezývaná ako 蒋夫人 atď.)

Čo sa týka porovnania slovenského a čínskeho oslovovania menom a priezviskom, čínština často používa pre oslovovanie osôb celé priezvisko a meno. V slovenčine je situácia odlišná. V našich podmienkach je neutrálnym výrazom pre oslovenie neznámych ľudí „pán“, „pani“, „slečna“, to sú najčastejšie výrazy, ktoré môžeme použiť i bez pripojenia mena, pokiaľ nám nie je známe. Menej obvyklé býva oslovenie ako „priateľu“, „mladý muž“, „dobrý človeče“. Ak je vzťah medzi osobami dôverný, používa sa pre oslovenie iba meno. Pokiaľ je oslovovaná osoba držiteľom akademického titulu, používame tento titul v spojení s oslovením pán, pani, slečna. Titul označujúci funkciu používame vtedy, pokiaľ sme s dotýčaným v služobnom, obchodnom a úradnom vzťahu, pričom toto oslovenie uvádzame len u vhodných názvoch funkcií: minister, riaditeľ, vedúci, redaktor, doktor. Ak sa dostávame s niektorými ľuďmi do užších, častejších kontaktov, prípadne s nimi spolupracujeme, môžeme prejsť na vzájomné oslovovanie krstným menom. To však nemusí znamenať, že si musíme okamžite tykať:

„Kamil, mohol by ste...“ alebo **„Slečna Janka, vám to dnes sluší...“**

Nie je ničím neobvyklým, ak staršia osoba používa pre oslovenie mladšieho iba meno (avšak za týchto okolností musí sloveso použiť formu úcty). Priezvisko druhých je v slovenčine možné použiť iba spolu s výrazmi „pán“, „pani“ a „slečna“, v žiadnom prípade

nemožno použiť samostatne. Výrazne odlišná je taktiež štruktúra oslovenia použitím týchto výrazov. V slovenčine sa na rozdiel od čínštiny kladú pred priezvisko, vo väčšine prípadov ich tiež nemožno samostatne použiť ako vhodnú formu oslovenia osôb.

To znamená, oslovenie osoby v slovenčine vlastným menom nie je ničím neprijateľným, v tom prípade však musí expedient oslovenia voliť vhodnú formu slovesa v závislosti na vzťahu k prijímateľovi výpovede. Avšak pozor, oslovovanie samotným priezviskom v slovenčine sa považuje za netaktné a nezdvorilé. Dokonca i v čínštine je oslovovanie osôb samotným menom alebo len priezviskom bez pridania ďalších výrazov neprirodené. Realizuje sa buď spoločne, respektíve meno a priezvisko alebo pridaním výrazov „pán, pani, slečna“ podobne ako v slovenčine, a navyše sa v čínštine v značnej miere užíva nižšie uvedenej konštrukcie s prídavným menom.

4.1.2.1 Konštrukcie „mladý + priezvisko“ a „starý + priezvisko“²

Čínština môže pre oslovenie familiárnej osoby použiť konštrukciu, ktorú by sme v slovenčine hľadali nadarmo. Použitím adjektív „starý“ alebo „mladý“ a priezviska vyjadrujeme bližší, dôvernejší, možno povedať, že takmer familiárnejší vzťah k oslovovanej osobe, napríklad 小李 (Xiǎo Lǐ), 老张 (Lǎo Zhāng) a podobne. V slovenčine takáto forma pre oslovenie neexistuje, aj keď niektoré výrazy by určite stáli za porovnanie s deminutívami v slovenčine (小朋友 Xiǎo péngyou, kamarádiček). Podobné spojenia však majú v slovenčine v porovnaní s čínštinou značne odlišný význam. Psychický obsah „majúci veľa rokov“ sa v slovenčine vyjadruje jediným jazykovým znakom „starý“, zatiaľ čo naopak jazykový znak „mladý“ sa používa pre predmety organickej prírody: mladý človek, mladý strom, mladé víno a jazykový znak „nový“ sa používa pre predmety neorganického prírody: nový dom, nový poriadok. Pre porovnanie oboch jazykových znakov uvádzam nasledovný príklad: starý richtár - nový richtár (vo funkcii), starý richtár - mladý richtár (vekom), nikdy však nie - malý richtár.

Preto sa možno pri preklade týchto slov do slovenčiny možno stretnúť s určitými ťažkosťami. Slovenčina štruktúru „malý/starý + priezvisko“ pre oslovenie osoby nepoužíva, pretože v slovenčine „malý a starý“ poukazujú len na vek a môžu mať pejoratívny podtón.

² adjektíva mladý/malý a starý sa do slovenčiny neprekladajú a majú význam priateľského, dôverného alebo úctivého oslovenia

V čínštine používané oslovenie formou „malý + ...“ a „starý+...“ býva považované za priateľskú, familiárnu formu, má charakter chvály, či dokonca možno povedať akéhosi spôsobu úctivého oslovenia. Naproti tomuto významu môžu byť tieto dve prídavné mená v slovenčine nositeľmi negatívnych vlastností ako slabý, nezdravý, škaredý alebo ešte nezrelý/nedospelý a podobne. Na tomto príklade máme možnosť porovnať vplyv kultúrnych odlišností k chápaniu slov. Na Slovensku (a určite nielen tu), obvykle ženy a muži nad určitou vekovou hranicou nerady poukazujú na svoj vek. Preto je najlepšie, dokonca možno povedať najzdvorilejšie, sa o veku vôbec nezmieňovať, okrem detí je to u nás určitá forma tajomstva.

V čínštine však možno nájsť i oslovenie tvorené pomocou adjektívu „veľký“. Tento spôsob používame najmä za účelom vyjadrenia úcty, či dokonca prehnanej zdvorilosti niekomu a používa sa predovšetkým pre vyjadrenie nadradeného vzťahu („veľký brat, veľká sestra“) prijímateľov, ktorí nie vždy majú s pokrvným príbuzenstvom niečo spoločné. Podrobnejšie vysvetlím v kapitole Imitácia príbuzenského vzťahu v čínštine.

4.1.3. Oslovovanie osoby podľa pozície v spoločnosti

V čínštine sa pre oslovovanie často používa priezvisko osoby spolu so spoločenským postavením, ako napríklad minister Zhao, vedúci podniku Li a iné. Avšak tiež sa vyskytujú spôsoby ako pán vedúci, pán minister. Oslovenie formou doktor, súdruh a manažér nepotrebujú doplnenie menom, stačí použiť spoločenské postavenie, ale môžu sa i prirodzene pripojiť za priezvisko. To znamená, že na rozdiel od slovenčiny sa v čínštine používajú dva spôsoby oslovenia. V slovenčine sa vyskytuje iba forma ako pán riaditeľ, pán vedúci, pán minister, pán doktor. V Číne sa však niekedy vyskytujú prípady, keď sa študenti z dôvodu nesprávneho chápania princípu správneho oslovovania osôb nevedomky dopúšťajú nezdvorilosti. Pri oslovovaní učiteľa často kladú priezvisko i meno oslovovaného, napríklad „Li Ma učiteľ“. A hoci sa tento spôsob oslovenia môže zdať veľmi zdvorilý, v skutočnosti ide o opak. Správny koncept pre oslovenie je vždy „priezvisko + pracovné zaradenie“. Oslovenie s celým menom sa používa iba vtedy, keď je v skupine viac osôb s rovnakým priezviskom, taktiež v neprítomnosti adresáta oslovenia môžeme pridať vlastné meno, aby nedošlo k nedorozumeniu, o ktorú osobu vlastne ide.

V slovenčine je zaužívaná koncepcia oslovenia pedagóga od čínštiny odlišná. Je to dané prevažne štruktúrou jazyka, keďže v čínštine sa kladie najprv priezvisko a až potom spoločenské zaradenie, prípadne postavenie osoby. Taktiež nie je bežným zvykom oslovovať učiteľa konkrétnym priezviskom, zaužívaná je pre oslovenie koncepcia „pán učiteľ“ a nie „učiteľ nejaký.“ Podobne ako v čínštine, i v slovenčine sa oslovenie priezviskom používa len pre konkrétne určenie osoby v jej neprítomnosti pred inou osobou.

Podobne ako sa oslovujú ľudia, ktorí majú určité schopnosti/zručnosti slovom 师傅 (shīfu) „majster“, slovo učiteľ sa pôvodne používalo pre ľudí s týmto povoláním, možno ho však významovo presunúť i pre oslovenie určitej skupiny osôb, ktoré nemajú s týmto povoláním nič spoločné. Tak napríklad v čínštine sa zvykne osobám, ktoré sú zamestnané v školstve, či už ako učitelia alebo administratívni pracovníci, hovoriť oslovením 老师 (lǎoshī) „učiteľ“. Ide o určitý stupeň vyjadrenia rešpektu, respektíve je to určitá forma lichotenia, či skôr vyjadrenia úcty týmto osobám. Treba však byť opatrný, kedy vzhľadom k povolaniu osoby, postaveniu v spoločnosti alebo na určitom mieste, nie je príliš vhodné toto oslovenie použiť.

Za pomerne zaujímavé z lexikálneho hľadiska považujem oslovenie 师傅 (shīfu). Určite stojí za povšimnutie, ako sa v každom jazyku zvykne postupom času presúvať a meniť význam jednotlivých slov. Výraz 师傅 (shīfu) sa pôvodne používal pre označenie osoby s určitými bojovými znalosťami, to jest osoba, ktorá vynikala v nejakom umení a predávala svoje skúsenosti ďalej. Keď sa bližšie pozrieme na význam jednotlivých znakov, z ktorých sa toto slovo skladá, zistíme, že toto slovo naozaj znamená učiteľ. Postupom času sa však toto oslovenie začalo používať aj pre osoby, ktoré majú praktické zručnosti i v inej než bojovej oblasti. Tak napríklad pre oslovenie šoféra zvyčajne nepoužívame slovíčko 司机 (sījī), ale zvykneme použiť oslovenie 师傅(shīfu). Táto forma vyjadruje akýsi kultivovanejší spôsob oslovenia, svojím chápaním predstavuje určitý druh rešpektu k znalostiam danej osoby. V slovenčine sa nám v preklade ponúka ako ekvivalent slovíčko „majstre“, avšak v určitých kontextoch nie je toto označenie práve najvhodnejšie.

Z hľadiska profesie existuje pre oslovenie takisto niekoľko špecifických spôsobov a konštrukcií. Obvykle sa zvykne použiť konštrukcia typu priezvisko + pracovné zaradenie, ako napríklad 王科长(Wáng kēzhǎng)vedúci oddelenia Wang, 张教授 (Zhāng jiàoshòu)

profesor Zhang, 赵老师 (Zhào lǎoshī) učiteľ Zhao, 李主任 (Lǐ zhǔrèn) riaditeľ Li, 郭大夫 (Guō dàifu) doktor Guo, avšak priezvisko taktiež možno často vynechať a použiť priamo pracovnú hodnosť: 处长 (chùzhǎng) vedúci oddelenia, 主席 (zhǔxí) predseda, 教授 (jiàoshòu) profesor a podobne. Pri niektorých osloveniach v čínštine možno použiť i kratšiu formu, čo vyplýva zo štruktúry jazyka a nemá v slovenčine podobnosť, ako napríklad inžinier Liu 刘工程师 (Liú gōngchéngshī) - 刘工 (Liú gōng), generálny manažér Wang 王总经理 (Wáng zǒngjīnglǐ)- 王总 (Wáng zǒng) a podobne.

Tento spôsob oslovenia možno použiť na väčšine pracoviskách, za určitých okolností možno použiť i v živote, jeho charakteristikou je však veľká vážnosť. To znamená, že v priateľskom vzťahu alebo pri dôkladnejšej známosti vyznieva tento spôsob oslovenia prehnane vážne, vytvára pocit ne familiárnosti a dokonca až úctyhodného odstupu od oslovovaného. Napríklad ak mladšia osoba stretne vo dverách 50 ročného suseda, ktorý zastáva funkciu riaditeľa, osloviť ho ako strýko Zhang 张老伯 (Zhāng lǎobó) je v porovnaní s oslovením riaditeľ Zhang 张局长 (Zhāng júzhǎng) srdečnejšie. Avšak ak prideme do kancelárie vybavovať dáku záležitosť, oslovenie riaditeľ Zhang je určite vhodnejší termín ako strýko Zhang. Takže pri výbere vhodného oslovenia nesmieme zabúdať ani na prostredie, v ktorom sa práve nachádzame.

Jediné oslovenie, ktoré môžeme takmer vždy prirodzene pripojiť za priezvisko je slovo 同志 (tóngzhì) súdruh. Môže sa použiť buď samostatne alebo spolu s priezviskom. Niekedy sa môže použiť spolu s identitou, napr. žiak pri oslovení učiteľa „súdruh učiteľ“, riaditeľ školy alebo manažér sa môže oslovovať tiež ako „*súdruh riaditeľ, súdruh manažér*“ atď. Pomerne zaujímavý fenomén je pri oslovovaní vzdelanej osoby, napríklad pri použití slova doktor sa v čínštine nezvykne použiť oslovenie „súdruh doktor“.

Pred oslobodením (presne pred rokom 1945) používali slovo „súdruh“ iba členovia komunistickej strany a ľudovej demokratickej strany. Po oslobodení, keďže vplyv Sovietskeho zväzu bol v Československu čím ďalej tým väčší, počet „súdruhov“ sa tiež zvyšoval, do 1948 komunistická strana ovládla moc a po tom, ako bol v Československu zavedený socialistický systém, sa Čechoslováci vzájomne oslovovali slovom „súdruh“. Po politickej a ekonomickej reforme (1989) dostalo slovo „súdruh“ pejoratívne zafarbenie, poukazovalo na ľudí, ktorí mali dôverné vzťahy s predchádzajúcou vládou, považovalo sa za

nadávkou, a preto sa v súčasnosti toto slovo takmer nepoužíva. A hoci sa v čínštine toto slovo taktiež vyskytuje čoraz menej a menej, ale pretože na rozdiel od slovenčiny nemá pejoratívny charakter, možno ho ešte značne pri rôznych príležitostiach počuť, napr. ak potrebuje niekto pomoc druhého, a nevie ako dotyčného osloviť a podobne.

4.1.4. Oslovovanie podľa pozície v rodine

Používané spôsoby oslovenia v slovenčine sú podobné ako v čínštine, ale tiež možno nájsť vo finálnej podobe určité rozdiely. Manželia obvykle používajú pred narodením dieťaťa meno pre vzájomné oslovovanie, oslovovanie rodičov manžela/manželky je tiež otec a mama. Avšak s upúšťaním od tradičných hodnôt a zmenami v spoločenských vzťahoch je v súčasnosti trend oslovovať svokrovcov (rodičov manžela/manželky) taktiež krstným menom. Po narodení dieťaťa začnú manželia používať termíny „mama dieťaťa“, „otec dieťaťa“, aby neuvádzali dieťa v zmätok, rodičia nepoužívajú pre oslovovanie veľa znakov, rodičia rodičov sa menia na starých rodičov. Tieto dva spôsoby sú v slovenčine a čínštine dosť podobné. Odlišné pre slovenčinu je, že rodičov partnera obvykle oslovujeme zámenom „vy“, hoci v súčasnosti sa postupne čoraz väčšmi rozširuje princíp vzájomného tykania a oslovovania sa menami. Navyše slovenčina je s mnohými jazykmi podobná, nerozlišuje matku a otca z otcovej alebo matkovej strany. Čo sa týka staršieho a mladšieho brata (a takisto staršej a mladšej sestry), existujú iba termíny brat a sestra. Samozrejme o termínoch ako otcov starší brat, otcov mladší brat, švagriná staršieho a mladšieho brata a podobné rozlišovanie, z ktorého cudzincov často bolí hlava a uvádza ich v zmätok už ani netreba spomínať.

Malé dieťa pri oslovení neznámej osoby používa obvykle termíny zhodné s čínštinou, to jest „**ujo**“ a „**teta**“. V čínštine deti používajú pre oslovenie dospelých tiež termíny ujo a teta, teda **阿姨** (āyí) a **叔叔** (shūshu), navyše však možno použiť ďalšie spôsoby ako **伯伯** (lǎobóbo), **奶奶** (lǎonǎinai), **公公** (āgōng), **婆婆** (āpó) a podobné formy, ktoré by sme v slovenčine hľadali pri oslovení cudzích ľudí zbytočne, prípadne by sme ich prekladali spoločným výrazom. Otázkou zostáva, prečo sa pre oslovenie „uja“ používa termín zaužívaný pre oslovenie otcovho mladšieho brata a nie slovko pre oslovenie otcovho staršieho brata. V slovenskej domácnosti býva mladší člen rodiny obvykle

označovaný menom. Na ulici samozrejme nie je zvykom, aby neznáme osoby oslovovali dieťa termínom typickým pre čínštinu „malý priateľ, malá slečna“. Niekedy mávajú malé deti okrem mena i prezývku, matka tiež často používa rôzne druhy oslovenia pre vyjadrenie lásky, čo je takmer totožné s čínštinou. Pre oslovenie staršieho sa obvykle používa iný „domácky termín“, ako „otec“, „mama“ atď. Najväčšou odlišnosťou pri tomto spôsobe oslovenia v oboch jazykoch je väčšia paleta oslovení v čínštine než v slovenčine, ktoré zároveň vyjadrujú väčšiu úctivosť spojenú s použitím a významom čínskych termínov.

4.1.4.1. Imitácia príbuzenského vzťahu pre oslovenie v čínštine

Takzvaný 拟亲属 (nǐ qīnshǔ) je spôsob, ktorým v čínštine predstierame, že oslovovaný je s nami v určitom príbuzenskom vzťahu. Rozlišujeme pri ňom najmä pohlavie a vek osoby, ktorej oslovenie adresujeme. Napríklad muža vyššieho veku oslovujeme 大爷 (dà yé), ženu vyššieho veku oslovujeme 大娘 (dà niáng), ženu a muža stredného veku oslovujeme 大哥 (dà gē)、大嫂 (dà sǎo), mladšiu ženu oslovujeme 大姐 (dà jiě), evidentne oproti sebe mladšieho muža oslovujeme 大兄弟 (dà xiōngdì), pre pomerne starších ľudí používame termíny 老爷爷 (lǎo yé yé)、老太太 (lǎo tài tai) a podobne. A hoci medzi odosielateľom a recipientom komunikačného procesu neexistuje v skutočnosti žiaden príbuzenský vzťah, i napriek tomu sa týmto spôsobom oslovenia vyjadruje istý nádyh príbuzenstva, a odkazuje tak na vyššie uvedený termín 拟亲属称呼 (nǐ qīnshǔ chēnghu). Najväčšou výhodou tohto spôsobu oslovenia je, že sa pri ňom stráca silný nádyh afektovanosti a odcudzenia. Pre porovnanie:

先生，请问去西单坐几路汽车？(xiānsheng, qǐng wèn, qù Xīdān zuò jǐ lù qìchē?)

大爷，劳您驾这儿有上西单的车吗？(dà yé, lǎo nín jià, zhèr yǒu shàng Xīdān de chē ma?)

Z nášho pohľadu sa javí prvá voľba pre oslovenie oveľa vhodnejšia, pri nazeraní z čínskeho spôsobu myslenia je druhý spôsob podstatne lepší, nakoľko z čínskeho vnímania evidentne zahŕňa omnoho viac „ľudskosti“. Pri použití tohto spôsobu oslovenia je dôležité klásť seba do nižšej pozície, a zároveň je neprijateľné znižovať úroveň oslovovaného. Naopak, jeho vyzdvihnutie do vyššej pozície je určitou zárukou spokojnosti oslovovaného. Napríklad muž vo veku 30 – 40 rokov môže osloviť dievča vo veku približne 20 rokov 大姐 (dà iě),

oslovenie typu 妹子 (mèizi) by v tomto prípade určite vyznelo veľmi „lacno“. Staršia žena môže osloviť mladé dievča ako 闺女 (guīnǚ), vyzerá to srdečne, a navyše ľudia stredného veku oslovujú mládež, ktorá je približne vo veku ich potomkov, ako 小弟弟 (xiǎo dìdì)、小妹妹 (xiǎo mèimei), a tým úmyselne kladú seba na nižšiu pozíciu, čo sa javí ako dostatočne zdvorilý spôsob oslovenia. Pre tento spôsob oslovenia nemožno nájsť v slovenčine vhodný ekvivalent, nakoľko by takéto oslovenie osoby vyznelo u nás nielen netradične, mohlo by byť dokonca chápané ako urážka či irónia.

Na tomto mieste by som chcel bližšie poukázať na odlišnosti významu slova slečna v slovenčine a čínštine. Na Slovensku sa toto oslovenie obvykle používa pre slobodné ženy pod určitou vekovou hranicou. To znamená, že základný koncept slova „*slečna*“ je zhodný s čínštinou. V čínštine však musíme byť pri použití tohto slova opatrný, nakoľko slovo slečna 小姐 (xiǎojiě) môže v rôznych situáciách vyjadrovať i pejoratívny význam. Z uvedeného vyplýva, že pri použití tohto oslovenia musíme opäť brať do úvahy spôsob myslenia, zvyky a odlišnosti čínskej kultúry. Podobne ako v slovenčine môžeme pre ženu, pri ktorej nám jej stav nie je celkom jasný, použiť oslovenie „slečna“. Pre vydaté ženy je však toto oslovenie nevhodné, a preto volíme pre ne vhodnejšie termíny ako 夫人 (fūren) , 太太 (tàitai) alebo 女士 (nǚshì), ktoré prekladáme do slovenčiny spoločným výrazom „pani“.

5. Vokatívny pád

Podstatné mená v slovenčine používajú pre vyjadrenie odlišných gramatických vzťahov 6 pádov. Väčšina indoeurópskych jazykov používa pre oslovenie osôb nominatívny pád, slovenčina, hoci zriedkavo, navyše používa pre oslovenie špeciálny pád. Okrem pomenovania osôb nemá iné použitie, tvar je niekedy zhodný s nominatívnym, ale inokedy sa s nominatívnym tvarom nezhoduje.

V slovenskej jazykovede sa vokatív chápe ako reliktný jav; podľa Mistríka „v hovorovej a odbornej slovenčine vokatív zanikol“. Ako reliktné sa citujú tieto tvary: *švagre, kmotre, synku, človeče, chlape, chlapče, priateľu, bratu, bratku, majstre, pane, otče, synak, Bože, Ježišu, Kriste, sváku*, uvedené v gramatickej a slovníkovej časti Pravidiel slovenského pravopisu, F. Miko k nim dodáva osobitné tzv. „vokatívne tvary“ z náboženskej literatúry: *Bože, Synu, Duchu, Ježišu, Ježišku, Kriste, Spasiteľu, Vykupiteľu, Stvoriteľu, Premožiteľu, Kráľu, hriešniku, synáčku, protivníku, Hospodine, Pane, kresťane, baránku, tešiteľu*; ďalej i kolektíva a neživotné *ľude, národe, krížu, Sione*. (Miko, 1961, s.33) Citovaný autor podáva aj prehľad o problematike vokatívu ako samostatného pádu v spisovnej slovenčine. Dochádza k záveru, že „svojou druhotnosťou vzhľadom na nominatívne tvary nie sú teda tvary na *-e* a *-u* na úrovni základných a funkčne nezávislých pádových kategórií, ale sú doplnením nominatívu vo funkcii oslovenia. Môžeme to vyjadriť tak, že tvary na *-e* a *-u* sú štylistickými variantmi nominatívu v niektorých „druhotných

odtienkoch oslovenia“ (Miko, 1961, s.33) Podľa autora vyjadrujú v oslovení odteň intímnosti, familiárnosti, slávnostné zafarbenie, prípadne sa vyskytujú (hlavne v náboženskej a umeleckej oblasti) ako archaizmy alebo často len pre potreby verša.

V nasledujúcej časti sa nebudem zaoberať všetkými oslovujúcimi elementmi, ale pozornosť sústredím najmä na vokatívne exponenty, ktoré sa realizujú hlavne pri krstných menách a pomenovaniach najbližších rodinných príslušníkov, ktoré v rodinnej komunikácii majú identifikačnú funkciu podobne ako vlastné mená (propriá). Pri opise vokatívnych exponentov v slovenčine rozlišujeme osobitne ženské a mužské osobné mená. Charakteristickým vokatívnym exponentom ženských osobných a príbuzenských mien sú koncovky *-i, -o/, -o*; pri mužských menách sú to koncovky *-i, -u*.

V bežnej štandardnej variete slovenčiny funguje ako charakteristický vokatívny exponent dvojslabičných ženských osobných mien *i-ová* forma, ktorú možno chápať ako interlingválny kontaktný prostriedok, vyplývajúci z kontaktov medzi slovenčinou a jazykmi, ako sú čeština, maďarčina, nemčina, novšie aj angličtina. Hoci túto podobu možno nájsť aj v češtine, nehodnotí sa ako vokatívna forma, ale ako nesklonná familiárna podoba ženských proprií. V slovenčine možno túto formu chápať ako formu s vokatívnym exponentom v paradigme vlastných mien, napr. *Eva - Evi, Hela - Helí, Iva - Ivi, Soňa - Soni*, podobne *mama - mami* alebo aspoň ako komplementárnu podobu v tom zmysle, že v oslovení sa používa forma na *-i (Evi, daj mi to)* a v pomenovacej funkcii forma na *-a (Eva mi to dala, nie *Evi mi to dala)*. (Slančová – Sokolová, 1998, s.212)³

Pri mužských osobných menách ide prevažne o iný typ formy na *-i*. Ide hlavne o pôvodne maďarské, respektíve nemecké podoby hypokoristik, napr. *Feri, Janči, Karči, Laci, Pali, Rudi, Tomi, Zoli* s nulovou gramatickou morférou a paradigmou podľa typu *kuli (Feri-0/ , Feri-ho, Feri-mu)*, no zdá sa, že aj tu preniká podobný vokatívny oslovovací typ ako pri ženských osobných menách, napr. *Luki (od Lukáš), Maroši (od Maroš), Maxi (od Max), Robi (od Robo), Romi (od Roman), Tomiši (Tomíš), resp. oci (od oco), tatí [tat'í] (tato), api (apo)*.

Vokatívny exponent *-o/* pri feminínach môžeme rozdeliť do troch skupín: v prvej skupine ide o nahradenie nominatívnej gramatickej morfémy *-a* nulovou morférou (*Denis, Helen, Marien; Margit, Drahuš, Miluš*); v druhej skupine ide súčasne o skrátenie o derivačný sufix *-ka (Aneš)* a v tretej skupine o osobitný vokatívny exponent *-uš (Betuš, Bibuš, Jaruš, Jituš, Liduš, Martuš, Veruš, Vlastuš)*.

Ako relevantné sociolingvistické premenné výskytu oslovovacích a zvlášť vokatívnych exponentov sa ukázali geografický pôvod hovoriacich, ich vek, pohlavie a

vzdelanie. Geografický pôvod⁵ hovoriacich má vplyv jednak na odlišné podoby hypokoristických oslovení, jednak na zastúpenie jednotlivých typov oslovenia. Na strednom Slovensku (SS) sú najfrekventovanejšie nominatívne vokatívne oslovovacie exponenty, čo je v podstate v súlade s očakávaním, keďže v stredoslovenských nárečiach vokatív nie je⁶; ďalej sa frekventovane používajú oslovenia *starý otec, stará mama, otec, prípadne starký, starká*, podobne ako na západnom Slovensku (ZS), kde sa vyskytujú aj podoby *mamina, starečká, dedeček, dedino, ocino*. Na východnom Slovensku (VS) sú to oslovenia *baba, babka, babča, oco, apo, dedo*. Kým na strednom Slovensku je najfrekventovanejšie pomenovanie *mama*, na západnom Slovensku je to oslovenie *mami*. Aj na východnom Slovensku ide o najfrekventovanejšiu formu, na druhom mieste je však oslovenie s vokatívnym exponentom *mamo*. Uvedené tendencie výskytu oslovovacích a vokatívnych exponentov sa javia aj pri vlastných menách. Tak napríklad typy vokatívnych elementov pre Martu podľa lokality sú nasledovné: *Marta* (SS, ZS, VS), *Marti* (ZS, VS, SS), *Marto* (VS, SS), *Martuš* (ZS, SS, VS).

Vek ako sociolingvistická premenná sa výrazne prejavuje pri vokatívnom exponente *-i* vo vekovej skupine do 40 rokov (hlavne však do 25 rokov), vokatívny exponent *-o* vo vekovej skupine od 26 do 40 rokov, vokatívny exponent *-o/* vo vekovej skupine od 41 rokov. Vo vekovej skupine nad 60 rokov sú výraznejšie inojazyčné podoby (maďarské *apuci, opi, apaci, ňañuka*)⁷ a nárečové podoby; okrem toho apelatívne oslovenia manželov (*mama, otec, oco, tati, ženo, muž môj, muž*). Vo vekových skupinách do 25 rokov ide zase o časté slangové podoby *fodr, foter, čuldo, madr, mamič, fotrová*. (Slančová – Sokolová, 1998, s.213)

Možno konštatovať, že používanie tvarov s vokatívnym exponentom ako prostriedkov oslovenia je priamo úmerné výške vzdelania. Pri ženských menách vokatívny exponent *-i* využívajú jednoznačne viac respondenti s vyšším vzdelaním, naopak, vokatívny exponent *-o* respondenti s nižším a základným vzdelaním. Tento fakt súvisí aj s vyššou mierou používania nárečia vo vzdelanostných skupinách s nižším a základným vzdelaním. Používanie vokatívneho exponenta *-o/* nie je také jednoznačné. Pri mužských menách je situácia o niečo zložitejšia, i tu je však tendencia vyjadriť vzťah ku komunikačnému partnerovi aj pomocou osobitného tvaru výraznejšia u respondentov s vyšším vzdelaním. Vokatívny exponent *-i* je najbežnejší u respondentov s vysokoškolským vzdelaním; vokatívny exponent *-u* je zasa u týchto respondentov najmenej frekventovaný. Nemalú úlohu zohráva i pohlavie. Pri oslovovaní rodičov a starých rodičov, a to otca, matky, starej matky, používajú vokatívny exponent *-i* viac ženy ako muži; vokatívny exponent *-o*, resp. *-u* používajú zasa viacej muži.

Z hľadiska sociálneho vzťahu medzi komunikantmi vyplýva, že deti oslovujú rodičov

menom len minimálne. Prednosť sa dáva apelatívnej forme pomenovania príbuzenského vzťahu (**mami, oci**). V oslovovaní detí rodičmi sú vokatívne exponenty pomerne málo frekventované, a to viac u respondentov s nižším vzdelaním. V komunikácii s malou sociálnou vzdialenosťou medzi komunikantmi, teda v komunikácii medzi priateľmi a súrodencami, resp. medzi manželmi je výraznejšie frekventovaný vokatívny exponent *-i*, a to rovnako v reči mužov i žien. Výskyt tohto exponentu je zrejme najvýraznejší v komunikácii medzi priateľmi.

Z predchádzajúceho prehľadu vidno, že v súčasnej jazykovej situácii existuje komunikačná potreba výraznejšie vyjadriť špecifickú komunikačnú funkciu oslovenia, v ktorej sa spájajú primárne komunikačné zámery vyjadrenia kontaktu a identifikácie na jednej strane a kladného vzťahu ku komunikačnému partnerovi na druhej strane, a teda aj formálne výraznejšie odlišiť jazykové prostriedky pomenovania a jazykové prostriedky oslovenia.

Okrem faktu, že vokatívne exponenty sú častejšie pri propriách, je evidentné, že sa častejšie vyskytujú v ženskom rode. Rozdiel v rode je aj v tom, že všetky staršie vokatívne exponenty patria do mužského rodu, pričom morféma *-u* je po mäkkej spoluhláske: **Ježišu, Kráľu, križu, Premožiteľu, priateľu, Spasiteľu, Stvoriteľu, tešiteľu, Vykupiteľu**, po velárnej spoluhláske: **baránku, bratku, Duchu Svätý, hriešniku, Ježišku, protivníku, sváku, synáčku, synku**, v bývalých *u*-kmeňoch: *Synu*; morféma *-e* sa vyskytuje v typoch **Bože, človeče, chlape, chlapče, kmotre, Kriste, majstre, národe, otče, pane, švagre**. Pri feminínach je však vždy nominatív: **Panna Mária, Bohorodička, Svätá Katarína**. Okrem toho, ak porovnáваме bežné oslovovacie exponenty pri maskulínach a feminínach, vidíme, že už hypokoristické formy maskulín takmer pravidelne menia silnú rodovú príponu nominatívu pri maskulínach *-0/* (*Oskár-0/*) na slabú rodovú morfému *-o** (*Oskárko, Oso, Osko, Osinko*), *-a* (*Osina*) alebo *-i* (*Osi*). To znamená, že hypokoristické formy formálne odlišujú podoby s primárne pomenovacou funkciou od primárne oslovovacích podôb (porov. *Navštívil ma sused / *susedko. Rozprával som sa so susedom / *susedkom, ale Susedko, prídte na kus reči*), preto *i*-ové podoby pri maskulínach (*Janči*) nie sú na odlišenie od nulovej nominatívnej morfémy také potrebné ako pri feminínach. Pomenovacie a oslovovacie formy feminín majú rovnakú silnú rodovú morfému *-a* (*Anna, Anka, Anička, Anulienka*), preto sa tu viac než pri maskulínach využívajú vokatívne exponenty (*0/*, *-uš*, *-i*), formálne kontrastujúce s morfému *-a*.

Na základe analýzy skúmaných foriem možno stanoviť aj pravidlá ich tvorenia. Vokatívny exponent *-0/* (*Denisa - Denis, Helen, Katren, Marien, Margit, Ružen, Uršul*; *Babuš, Betuš*) sa tvorí od trojslabičných feminín, ktoré majú základ zakončený na jednu

spoluhlásku, najčastejšie typ s príponou -uša; zriedkavo ide súčasne o skrátenie o derivačný sufix ka (Aneška - Aneš, Aduš, Zinuš, Želuš). Osobitným vokatívnym exponentom -uš sa tvoria oslovenia od dvojslabičných feminín (Beta - Betuš, Bibuš, Jaruš, Jituš, Liduš, Magduš, Martuš, Veruš, Vlastuš). Vokatívny exponent -i sa používa pri dvojslabičných feminínach (Bea - Bei), ktoré nemajú derivačnú príponu -ka (Milka, Janka, Danka): Ada, Anča, Bea, Hana, Ida, Iva, Jana, Jara, Majda, Mila, Milča, Mira, Mona, Moňa, Monča, Nad'a, Nina, Oľa, Peťa, Rada, Saša, Soňa, Taňa, Táňa, Tea, Tina, Tona, Tonča, Vanda, Viera, Vika, Vlada, Vlasta, Zlata, Zuza, Žela, Žofa. 9

Absencia gramatického vokatívu v spisovnej slovenčine sa pod tlakom potrieb jazykovej situácie kompenzuje hypokoristickými formami, resp. tvarmi s vokatívnym exponentom, formálne dostatočne odlišenými od primárne pomenovacích prostriedkov. Úradné podoby Jana, Jaroslav majú primárne pomenovaciu funkciu, len zriedkavo sa využívajú v oslovovacej funkcii, podoby Janka, Jaro, Jarko majú primárne oslovovaciu funkciu, ale používajú sa aj v pomenovacej funkcii, podoby Jani, Jari sa využívajú len v oslovovacej funkcii.

Cieľom tohto vyčerpávajúceho odseku nebolo unaviť čitateľa alebo nebodaj sa pokúsiť oživiť vokatív v gramatických pádoch slovenčiny. Jeho cieľom bolo poukázať jednak na to, že v súčasnej slovenčine sa v bežnej komunikácii veľmi frekventovaná komunikačná funkcia oslovenia realizuje popri viacerých oslovovacích exponentoch aj pomocou špecifických, nereliktných, nearchaických vokatívnych exponentov, jednak na to, že pozitívne identifikovateľné jazykové prostriedky, ktoré sa v spisovnej variete súčasnej slovenčiny hodnotia ako okrajový a nesystémový jav, sa v bežnej štandardnej variete, resp. v subštandardných varietách súčasnej slovenčiny môžu ukázať nielen ako prostriedky štatisticky relevantne frekventované, ale aj ako prostriedky systémového charakteru.

V samom závere tejto kapitoly by som sa v stručnosti ešte rád zmienil o prechýľovaní v slovenčine, ktoré úzko súvisí so správnym oslovovaním osôb ženského pohlavia. Dost často čítavame pri ženských povolaniach neprechýlené, teda mužské podoby, napríklad MUDr. Jana Kováčová, vedúci lekár. Alebo Mgr. Kristína Kráľová, sociológ. Muž je napríklad sociológ: Mgr. Ján Hríbik, sociológ. Ale žena predsa musí byť podľa gramatických pravidiel spisovnej slovenčiny vždy sociologička: PhDr. Kvetoslava Hríbiková, sociologička. Použili sme tvar utvorený prechýľovaním slovotvornou príponou -ová, ako je to uzákonené jazykovednými príručkami slovenského jazyka. V oslovení zdravotnej sestry je obdobný jazykový nedostatok: predsa žena je doktorka, nie doktor. Preto vravíme pani doktorka aj v oslovení, vo vokatíve: "Pani doktorka, poďte, prosím..."

Ak žena o sebe hovorí, že je metodik, určite prejavuje slabšie jazykové cítenie, povedomie spisovnej slovenčiny. Prechýlený tvar podstatného meno metodik je metodička; koncové -k sa zmäkčilo na -č a pridali sme pre ženský rod príznačnú prechýľováciu príponu -ka, teda metodička. Žena o sebe má povedať, že je metodička, robotníčka, hudobníčka, bagristka, organistka atď.

Ak manžel má priezvisko adjektívnej podoby, teda je to spodstatnené prídavné meno: suchý - (pán) Suchý, jeho manželka alebo dcéra musí byť Suchá, lebo prípona v ženskom rode je -á, ako je to zákonité pri prídavných menách povahy už podstatného mena: Peter Suchý - Mária Suchá. Použiť výraz Mária Suchý je úplne chybné.

Na záver zhrniem poznatky o prechýľovaní v spisovnej slovenčine. Na menovkách ženských povolání by sa nemali vyskytovať mužské podoby, ale prechýlené tvary: doktorka, sociologička, lekárka, psychologička.

Na tomto mieste mi nedá nespomenúť, že pri pobyte v Číne som v televíznej novele zazrel oslovenie ženy termínom 宋庆龄先生 (Sòng Qìnglíng xiānsheng). Všetci vieme, že slovíčko „pán“ sa i v čínštine rovnako ako v slovenčine používa pre osoby mužského rodu. Osobne som bol v presvedčení, že toto oslovenie je určitou obdobou neprechýľovania u ženských mien, ako som uviedol vyššie. Po vysvetlení Číňanmi som sa však dozvedel, že i tento spôsob je jednou z foriem úctivého oslovenia týkajúci sa prevažne významnejších ľudí. Dokonca možno tento spôsob oslovenia do istej miery chápať ako výraz 老师 (lǎoshī), to značí, oslovenie pre ľudí, ktorí vystupujú ako učitelia v istom nadnesenom význame.

6. Zdvorilostné spôsoby pre oslovovanie v slovenčine a čínštine - honorifikácie

Základné spôsoby zdvorilostného oslovenia v oboch jazykoch som už popísal pomerne výstižne v jednotlivých predošlých kapitolách. Na záver sa však ešte raz pokúsím ucelene zosumarizovať zozbierané poznatky týkajúce sa odlišných spôsobov honorifikačného oslovenia v oboch jazykoch.

Spôsoby zdvorilostného oslovenia v slovenčine sa v súčasnosti obmedzujú prevažne už len na oslovenie zámenom „vy“, ktoré sa v písomných prejavoch prejavuje zmenou grafickej podoby na veľké Vy, prípadne Váš v posesívnej forme. Ako som už uviedol vyššie, vyplýva z typológie jazyka, že slovenčina prevažne zámeno pre oslovenie nepoužíva, vykkanie sa prejavuje na úrovni zmeny tvaru slovesa. Nesmieme zabúdať ani na prezenciu výrazov ako „vážený, ctený“ a podobne, ktoré len umocňujú zdvorilostné oslovovanie v slovenčine a dodávajú oslovenej osobe patričnú úctu.

Zdvorilostné oslovenie v čínštine 敬称 (jìngchēng) vyjadruje úctivosť a tým i rešpekt voči oslovovanej osobe. V Číne súvisí zdvorilostné oslovovanie osôb do veľkej miery s dejinným historickým vývojom. Systém zdvorilého oslovovania bol v Číne dôkladne prepracovaný už pred niekoľkými stáročiami a súvisel predovšetkým s kultúrou a myslením Číňanov. V minulosti sa pre vyjadrenie úcty v Číne používal prevažne znak 君 (jūn), ako

napríklad pre oslovenie otca sa používali znaky 家君 (jiājūn), ktoré bolo považované za vyjadrenie dostatočnej úcty otcovi, 夫君 (fūjūn), ktoré sa používalo pre oslovenie manžela manželkou a podobne. A hoci môžeme príslušný spôsob oslovenia použiť i v súčasnosti, ako spôsob pre vyjadrenie úcty v čínštine sa používa už len zriedkavo. Inak je tomu v japončine, kde sa táto forma oslovenia zachovala nezmenená až dodnes. V súčasnosti sa namiesto znaku 君 (jūn) používa v takmer identickej funkcii znak 您 (nín) bez príslušného rodového rozlíšenia. Pre vyjadrenie úctivého oslovenia sa v čínštine v minulosti používali tiež znaky 公 (gōng) a 卿 (qīng). Predovšetkým u menšinovej vidieckej džentry, ktorá bola považovaná za noblesnejšiu a užívala dostatočnú prestíž, bolo v minulosti bežným javom pridávať za priezvisko príslušnej osoby znak 公 (gōng), avšak tento spôsob sa v intelektuálnom svete používa až dodnes.

Oslovovanie manželky podliehalo taktiež určitým pravidlám. Manželke panovníka sa v minulosti hovorilo 后 (hòu), manželke feudálov sa hovorilo 夫人 (fūren), manželky vzdelancov sa oslovovali ako 妇人 (fūren) a pre oslovenie manželiek sedliakov bol zaužívaný termín 妻 (qī).

I keď by sme sa mohli v historických spôsoboch oslovenia vyžívať donekonečna, spomeniem jeden najviac dôležitý. Spôsob oslovenia podobný ako v slovenčine bez priameho oslovenia menom, to znamená, osloviť osobu vhodným oslovením použitím zástupcu, napríklad v minulosti známe oslovenie 閣下 (géxià), 陛下 (bìxià). Oslovenie 陛下 (bìxià) bolo na rozdiel od 閣下 (géxià) určené výhradne pre panovníkov, naznačovalo skromnosť a poddanosť oslovovanej osobe a taktiež vyššie postavenie osoby ako pri použití 閣下 (géxià).

V súčasnosti je v Číne rozšírené použiť pre oslovenie zákazníkov v reštaurácii spojenie 你好 (nǐ hǎo), ktoré možno v tomto prípade voľne preložiť ako „prepáčte prosím“. Je to spôsob ako sa vyhnúť priamemu osloveniu osoby a zdvorilým spôsobom dotýknúť osobu o niečo požiadať, prípadne jej niečo naznačiť. Rovnako ako v slovenčine je pre zdvorilostné oslovenie v čínštine najčastejšie zaužívané oslovenie osobným zámenom 您 (nín), ktoré vyjadruje dostatočnú úctu oslovovanému. Na

druhej strane sa však v slovenčine zámeno „vy“ pre oslovenie vyskytuje, a teda aj používa oveľa častejšie ako v čínštine, nakoľko nám nie je prirodzené tykať cudzím ľuďom ihneď po zoznámení, ako to robia Číňania. To však určite neznamená, že Číňania sú menej zdvorilí, ako by sa mohlo javiť nezasvätenému čitateľovi. Čínština používa i iné spôsoby, ktoré v slovenčine takmer nemožno k ničomu prirovnať. Je nemožné, aby som tu vymenovával všetky znaky, ktoré Číňania tak s obľubou používajú pre zalichotenie niekomu. Mojim cieľom bolo poukázať na fakt, že systém zdvorilostného oslovenia v čínštine sa od slovenčiny výrazne odlišuje. Najdôležitejšiu úlohu v tomto prípade zohráva ani nie tak samotný jazyk ako kultúra a mentalita národa.

V prvom rade si treba položiť otázku, voči komu zdvorilostné oslovenie uplatňujeme. I v čínštine podobne ako slovenčine sa toto oslovenie používa prevažne pre ľudí s vyšším vekom, na vyššej pozícii, avšak na rozdiel od slovenčiny i pre rodinných členov, ktorým sa vo vyššom veku (nemusí byť však pravidlo) nezvykne tykať ako v slovenčine. Nie je to tak dávno, čo sa i u nás rodičom vykalo, s postupným uvoľňovaním režimu a mravného vzdelávania sa dnes táto forma oslovovania rodinných členov chápe ako archaická, ba dokonca komická.

Pre oslovenie rodinných členov v čínštine sa pre potreby zdvorilostného oslovenia používa znak 令 (lìng), ako napríklad v spojeniach 令尊 (lìngzūn) , 令堂 (lìngtáng) , 令郎 (lìngláng) , 令爱 (lìngài) , pre ostatných členov môžeme použiť i znak 尊 (zūn), ako napríklad 尊叔 (zūnshū) , 尊祖父 (zūnzǔfù).

Vyššie spomínané oslovenie imitáciou príbuzenských vzťahov ako napríklad „staršia sestra“ alebo „starší brat“, dokonca i osôb, ktoré sú vekovo mladšie ako odosielateľ oslovenia, je taktiež zdvorilostné oslovenie osoby, s ktorou nás nespája nijaké rodinné puto. Táto forma oslovenia je jednou zo špecifik čínštiny, ktorá vyplýva najmä z kultúry národa.

Zhodnotiť, v ktorom z jazykov je systém oslovovania zdvorilejší je neľahká úloha a určite si netrúfnem prijať konkrétne stanovisko. Dokonca by som povedal, že je to takmer nemožné, nakoľko pojem „zdvorilosť“ súvisí predovšetkým s pochopením mentality a kultúry príslušného národa. Každému jednotlivcovi sa môže v rodnom jazyku javiť „jeho“ systém pre oslovovanie ako zdvorilejší a vhodnejší ako systém zaužívaný pre zdvorilostné oslovovanie v ďalšej krajine. Preto si netrúfam hodnotiť, v ktorom z uvedených jazykov je zdvorilostný systém oslovenia na vyššej, prípadne nižšej úrovni. Rád by som však

poukázal na odlišnosti a zhody používania tohto pojmu ako konceptu v oslovovaní oboch jazykov.

7. Záver

Vo svojej práci sa snažím čitateľovi priblížiť odlišnosti pri oslovení osôb v dvoch jazykoch. Najdôležitejším cieľom samozrejme nie je, aby všetci porozumeli systému oslovenia v slovenčine alebo v čínštine, nakoľko si nedovolím tvrdiť, že popísané spôsoby oslovenia sú kompletne. Predovšetkým ide o to poukázať na rovnaké a odlišné formy v oboch jazykoch, nechať čitateľov uvedomiť si a posúdiť zhody a odlišnosti v dvoch odlišných jazykoch. Pri porovnaní systému oslovenia vzhľadom k dvom jazykom, spôsobe požiadania niekoho a podobne, môžeme dôjsť k záveru, že konkrétne situácie nie sú rovnaké, avšak výsledok porovnania z hľadiska praktického použitia je približne rovnaký. Porovnávanie spôsobov oslovenia v dvoch jazykoch je zaujímavé najmä z toho hľadiska, že sa v oboch jazykoch často uplatňuje, a navyše je to oblasť, ktorá nám môže prezradiť množstvo užitočných informácií nielen o samotnom jazyku, ale i národe ako celku.

Po zhrnutí poznatkov z preštudovaného materiálu môžeme vyvodit' záver, že jav, ktorý sa nachádza v jednom jazyku, by sme v druhom hľadali nadarmo. Medzi najdôležitejší dôvod patrí fakt, že sémantická hodnota oboch jazykov nie je rovnaká. I keď sa nám význam slova v oboch jazykoch javí ako identický, ak sa ešte raz detailne prizrieme na jeho celé použitie, zistíme, že toto slovo – obzvlášť ak sa často používa – zahŕňa niekoľko významov. Tento jav sa zdá nemá so samotným jazykom nič spoločné, súvisí so zvykmi a kultúrou. Ako napríklad čínske slovo „starý“ pôvodný významom „vysoký vek“ ako protiklad k „mladý al. malý“, so slovenčinou al. inými európskymi jazykmi je významovo rovnaké. Až potom má ďalšie významy, ktoré sa často krát neprekladajú.

Okrem toho sú slová s rovnakým sémantickým významom, avšak citové zafarbenie je v oboch jazykoch odlišné, spôsob použitia sa taktiež odlišuje. Pre vysvetlenie uvádzam príklady oslovenia formou „strýko“, „staršia sestra“ a podobne, pri ktorých sa v slovenčine rozumie určitý príbuzenský vzťah, v čínštine však môže ísť iba o zdvorilostný spôsob oslovenia a takéto oslovenia nemusia mať s vyjadrením príbuzenstva nič spoločné. Odlišnosť medzi dvomi jazykmi vyplýva i z odlišnej typológie jazykov. Nakoľko je čínština izolatívny jazyk, ktorý nemá sufixy, nemá fenomén typický pre flektívne jazyky – pád.

Slovenčina s čínštinou má v celkovej základnej štruktúre oslovovania veľa zhodného, avšak v konkrétnom spôsobe použitia je dosť odlišná. Ak sa ešte raz detailne prizrieme na tieto odlišnosti, zistíme, že väčšina odlišností nie je vyjadrená jazykovou formou, ale keďže dva používané návyky a kultúry sú odlišné, tak až teraz môžeme zistiť tieto odlišnosti. Napríklad ak použijeme pre oslovenie osobné zámeno, situácia v oboch jazykoch bude rovnaká, iba u niektorých spôsoboch použitia sa bude líšiť. Obe čínština i čeština používajú pre oslovenie meno i priezvisko, avšak je to kvôli tomu, že samotná štruktúra mena a priezviska sa líši, spôsob oslovenia do konečnej podoby je taktiež odlišný.

Význam určitých slov v oboch jazykoch a ich použitie je približné, napríklad použitie slova „súdrh“ je úplne rovnaké. Dôvod spočíva v rovnakom spoločenskom zriadení, rovnakom dejinnom vývoji, preto vyvstal fenomén výberu slova s týmto významom. Tu chcem zdôrazniť, že v odlišných jazykoch sa za rovnakých okolností spoločenského vývoja môže objaviť rovnaká hypotéza jazykového javu. Na druhej strane význam slov ako „staršia sestra“, „starší brat“, prípadne iné familiárne oslovenia sa v čínštine vnímajú okrem pôvodného významu aj ako formy zdvorilého oslovenia pre cudzie osoby, čo je v slovenčine nepredstaviteľné. Taktiež oslovenie slovami „učiteľ“ a „majster“, ktoré sa v čínštine využívajú v pomerne dosť značnej miere pre široký okruh obyvateľstva majú širšie uplatnenie ako v slovenčine a ich skutočný význam sa presúva do inej roviny. To znamená,

že význam týchto slov je v slovenčine obmedzený na pomerne úzky okruh ľudí zaoberajúcich sa týmto povolaním, ale v čínštine sa tento okruh ľudí značne rozširuje.

Niektoré jazykové prvky v čínštine chýbajú, napríklad deminutíva, ktoré v hojnej miere využívame pri oslovovaní detí. Čínština však dokáže vyjadriť i takéto jazykové špecifikum pridaním slovíčka malý, prípadne používa pre vyjadrenie citového vzťahu iné prostriedky. Z hľadiska bohatosti slovnej zásoby používanej pre oslovenie sa čínština výrazne radí na oveľa vyššiu pozíciu ako slovenčina, keďže termíny ako 老家 (lǎojiā), 网友 (wǎngyǒu), 阿公(āgōng) a mnoho ďalších by sme v slovenčine pre potreby oslovenia hľadali zbytočne. Tieto výrazy však nemôžem zahŕňať do porovnávania konceptu oslovenia v dvoch jazykoch, nakoľko sa týkajú predovšetkým lexikálnej zásoby jazyka a ich použiteľnosť je so slovenčinou takmer identická.

Rozdiel v oboch jazykoch je evidentný i z hľadiska pozície oslovenia. Hoci stojí väčšina oslovení adresovaných prijímateľovi na začiatku vety, v slovenčine nie je ničím výnimočným ani stredová pozícia či pozícia na konci vety. V čínštine sa takáto situácia nevyskytuje.

Hovoriť o oslovení ako o niečom ucelenom, typickom pre celý národ je v podstate nemožné, alebo prinajmenšom nie jednoduché. Nielen v krajine veľkej ako Čína, kde sa vzájomne stretáva niekoľko desiatok dialektov, kde je niekoľko desiatok menšinových národností, ktoré majú svoje zvyklosti, ale i v krajine tak maličkaj ako Slovensko je takmer nemožné hovoriť o jednotnom a úplne totožnom spôsobe používania systému oslovovania. Ako som už poukázal vyššie, či už v čínštine alebo v slovenčine treba brať do úvahy faktory, ktoré tvoria základňu pre systém oslovovania. Týmito faktormi sú vek, vzdelanie, postavenie v spoločnosti, či už odosielateľov alebo prijímateľov oslovenia, typológia jazyka a ďalšie, ktoré ovplyvňujú kultúru jazykového prejavu účastníkov komunikácie.

Tabuľka prehľadu najdôležitejších zistených zhôd a odlišností

slovenčina – čínština	
Zhoda	Rozdiel
spoločenského postavenie	spoločenské pravidlá
meno a priezvisko	meno a priezvisko – forma použitia
oslovovanie prezývkami	zdrobneniny pre oslovenie
	vokatívne exponenty

	pozícia oslovenia vo vete
	použitie adjektív mladý, malý, starý, veľký
	hierarchické postavenie v rodine
	Prechýľovanie

Tabuľka výskytu jednotlivých javov v oboch jazykoch pri oslovovaní

	slovenčina	čínština
Použitie mena a priezviska pre oslovenie	+	+
Vokatív	+	-
Deminutíva	+	+/-
Použitie adjektív starý/mladý pre vyjadrenie priateľstva/zdvorilosti	-	+
Prechýľovanie	+	-
Hierarchické postavenie v rodine pre vyjadrenie úcty/zdvorilosti/rešpektu	-	+
Výskyt osobných zámen	-	+
Miera tykanie pri oslovení cudzích	-	+
Miera vykiania pri oslovení cudzích	+	-
Oslovovanie cudzích príbuzenským spôsobom	-	+
Oslovovanie prezývkami	+	+

Summary

The aim of my bachelor thesis is to compare the system of ways of address in Slovak and Chinese language and to find out, in which level the most frequent differences occur. Ways of address belong to the first and at the same time most important parts of communication. It can reveal the relations between people, their position in the society, familiarity, surrounding in which the addressing is realized and finally also the age of the participants of the communication.

No matter how strange it seems, the fact is, that the two linguistically different languages have more in common than can be noticed at the first sight. I made the comparison in two levels: linguistic and social. The result of my comparison is the finding that some phenomenons that occur in one language miss in another one and vice versa. I focused on the linguistic verbal means of expression of address.

8. Použitá literatúra

MISTRÍK, Jozef. *Slovakistické štúdie*. Martin: Matica slovenská, 1985. s. 481 – 486

SABOLOVÁ, Oľga. *Oslovovanie v slovenčine*. V MISTRÍK, Jozef. *Slovakistické štúdie*. Martin: Matica Slovenská, 1985. s. 477 – 481

MIKO, František. *K otázke vokativu v spisovnej slovenčine*. Slovenská reč, 1961. s. 32 – 40

ORAVEC, J. – BAJZÍKOVÁ, E. *Súčasný slovenský spisovný jazyk. Syntax*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1982. 268s.

PAULÍNY, E. – RUŽIČKA, J. – ŠTOLC, J. *Slovenská gramatika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1968. 596 s.

TVRDOŇ, Július. *Lexikón spoločenského styku*. Bratislava: Obzor, 1975. 387 s.

SMEJKAL, Vladimír. *Abeceda spoločenského chování*. Praha: Horizont, 1990. 207s.

SLANČOVÁ, Daniela – SOKOLOVÁ, Miloslava.: *Linguistic means with the vocative exponent in contemporary Slovak*. Slovenská reč, 63, 1998, No. 4, s. 210 – 220.

BAUER, Jaroslav – GREPL, Miroslav. *Skladba spisovné češtiny*. Praha: Štátne pedagogické nakladateľstvo, 1975. 361s.

袁庭栋. 古人称谓. 济南:山东画报出版社, 2007.

彭林. 中华传统礼仪概要. 北京: 高等教育出版社, 2006.

ŠVARNÝ, Oldřich – UHER, David. *Úvod do studia hovorové čínštiny*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 190s.

<http://www.eexb.com/swrcjmly/a/ete.htm> (5.7.2005)

<http://www.diybl.com/course/fwzl/bgzhn/bgly/grly/grjj/2007522/37727.html> (22.5.2007)

<http://www.xiaohai.cn/> (23.1.2009)

<http://denney.bloghome.cn/posts/98569.html> (16.6.2007)

